

§ 10**Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende (SOU 2017:112)**

Dnr 1.7.1–104/2018

Socialnämndens beslut

1. Socialnämnden godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.
2. Beslutet justeras omedelbart.

Särskilt uttalande

Vice ordförande Andrea Ström m.fl. (M), Frida Johansson Metso (L) m.fl lämnar följande särskilda uttalande.

Vi vill först och främst tacka socialförvaltningen för detaljerade och initierade synpunkter som vi hoppas att regeringen tar vara på under den fortsatta beredningen av ärendet.

Vi vill därtill lägga att betydelsen av en välfungerande skolgång inte går att överskatta för de barn som befinner sig i skyddat boende.

Skollagen är tydlig med att varje elev har rätt till skolgång, och skolplikten gäller. Detsamma gäller alla barns rätt att ta del av den allmänna förskolan vid tre års ålder. Utredningen identifierar och beskriver dagens situation, där alla barn inte får tillgång till förskolan, och där elevers skolgång avbryts i veckor, eller till och med i månader.

Barnen befinner sig olika lång tid i de skyddade boendena, från dagar till månader och år, avbrottet från studier och förskola kan därmed bli långt. Det är oerhört avgörande att barnens skolgång inte blir lidande på grund av deras skyddsbehov. Det är därför alarmerande att utredningen inte tydligare klargör kommunernas absoluta ansvar för skolpliktsbevakning. När en elev uteblir från skolan ska skolan direkt uppmärksamma detta, liksom att samarbete mellan socialnämnden och utbildningsnämnden ska finnas gällande placerade barn. Det torde därmed stå klart väldigt snabbt för både socialnämnd och utbildningsnämnd att ett skolpliktigt barn placerats på ett skyddat boende. Kommunen ska

därefter omedelbart tillse att elevens skolgång fortsätter med så små avbrott som möjligt.

Detsamma gäller tillgången till den allmänna förskolan. Att förskola är en frivillig del av utbildningsväsendet betyder inte att det är frivilligt för kommunen att tillhandahålla det. Kommunen ska självklart ge barnen möjlighet att ta del av förskolans pedagogiska innehåll. När barn placeras på skyddat boende bör det därför utredas huruvida de kan gå kvar på sin tidigare förskola eller om de av säkerhets- eller praktiska skäl ska få tillgång till en annan förskoleplats.

Samarbetet mellan socialnämnd och utbildningsnämnd och dess funktioner är avgörande för att barnens rätt till utbildning ska säkerställas. Kommunerna ansvarar för både förskola, grundskola och gymnasieskola, liksom sociala insatser och borde därmed ha alla förutsättningar för att tillgodose barnens rätt till utbildning och upprätthålla skolplikten. Att detta inte sker på ett systematiserat sätt idag skadar barnens utveckling, möjlighet till kunskapsinläring och framtidsutsikter. Detta är ett förbiseende som bara kan förklaras med den status som kvinnojourer haft historiskt, liksom synen kvinnor i allmänhet och på våld inom hemmet i synnerhet. Den synen gäller som tur var inte idag, och alla människors rätt till en trygg tillvaro står nu i centrum. Därmed borde också barnens rätt till en utbildning fastslås slutgiltigt och kommunernas ansvar för detta. Det är allvarligt att denna utredning inte slutgiltigt fastställer att detta är något som ska lösas skyndsamt vid alla placeringar, och de praktiska och lagstiftningsmässiga ändringar som behöver göras för att genomföra det.

Ersättaryttrande

Ersättarna Claes Nyberg (C) och Sofia Modigh (KD) hänvisar till Moderaternas och Liberalernas särskilda uttalande.

Ärendet

Den 24 november 2016 beslutade regeringen att tillsätta en utredning om stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende. Utredningens uppdrag har varit att föreslå åtgärder för att stärka barnrättsperspektivet för barn som vistas i skyddat boende tillsammans med en vårdnadshavare, med utgångspunkt i barnets grundläggande mänskliga fri- och rättigheter och barnets bästa enligt FN:s konvention om barnets rättigheter. Det krävs idag inget tillstånd för att genomföra insatsen skyddat boende. Denna avsaknad av enhetliga krav medför enligt utredningen risker för

berörda barn och vuxna och försvårar utvecklingsarbete i verksamheterna. Eftersom barn som vistas i skyddat boende vanligen betraktas som medföljare till en vårdnadshavare får de inget eget beslut om denna insats. Därigenom saknas krav på dokumentation och socialnämnden kan inte följa upp barnets behov av stöd och hjälp före, under och efter vistelsen.

Utredningen beskriver att det därigenom är oklart om barnet överhuvudtaget är föremål för en socialtjänstinsats och därmed är det också oklart om barnets vistelse omfattas av tillsynsansvaret hos Inspektionen för vård och omsorg (IVO) och tillämpningsområdet för lex Sarah.

I utredningen föreslås att skyddat boende ska regleras i SoL och vara tillståndspliktiga. En privat verksamhet som driver skyddat boende ska ansöka om tillstånd hos IVO för att få bedriva verksamheten och IVO ska ta fram information till barn och unga i skyddat boende på motsvarande sätt som gäller för andra placeringsformer utanför hemmet. Skyddade boenden ska också ha tillräcklig bemanning och tillräckliga skyddsanordningar för att kunna erbjuda skydd mot hot, våld eller andra övergrepp.

Utredningen har visat att medföljande barns behov av skydd eller stöd inte alltid utreds när ett barn följer med en vårdnadshavare till skyddat boende. När socialnämnden får kännedom om att ett barn kan ha utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående, eller bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående, ska nämnden utan dröjsmål inleda en utredning om barnets behov av stöd och hjälp. Nämnden ska vidare bedöma risken för att barnet kommer att utsättas för eller bevittna ytterligare våld. I utredningen beskrivs vidare att när en utredning av våldsutsatta barn och barn som bevittnat våld påbörjas, förekommer det emellertid att utredningen avslutas i samband med att vårdnadshavaren beviljas insatsen skyddat boende. I båda fallen riskerar våldet att osynliggöras ur barnets perspektiv. Bristande samverkan och rutiner leder även till att barnet många gånger blir utan skolgång eller förskola. Dessutom saknas rutiner för att säkerställa barnets behov av vård och stöd. I boendet får barnet inte alltid relevant information om sin vistelse där och riskerar att inte känna sig delaktig i det som händer. På skyddade boenden där barn tas emot föreslår utredningen att de ska vara lämpliga för barn oavsett ålder och kön och där ska finnas personal med kunskaper om barns behov och rättigheter.

För att stärka barnets ställning föreslår utredningen att skyddat boende ska regleras i SoL som en boendeinsats för den som

behöver stöd och skydd till följd av hot, våld eller andra övergrepp. Barn får tas emot i ett sådant boende endast tillsammans med en vuxen vårdnadshavare. Skyddat boende blir därmed en ny placeringsform för barn. Med detta följer att socialnämnden ska utreda, fatta beslut om placering i skyddat boende enligt SoL och följa upp insatsen. Om ett våldsutsatt barn står under vårdnad av två vårdnadshavare och endast den ena samtycker till en åtgärd till stöd för barnet, ska socialnämnden, om det krävs med hänsyn till barnets bästa, kunna besluta om placering i skyddat boende även utan den andra vårdnadshavarens samtycke. Detta regleras i föräldrabalken (1949:381), FB. Beslutet ska omprövas efter en månad.

Ovanstående ska även gälla för att säkerställa att barn i skyddat boende ska kunna fullfölja sin skolgång. När det saknas samtycke från båda vårdnadshavarna ska socialnämnden kunna vidta åtgärd i form av val eller byte av skolenhet i anledning av att barnet placerats i skyddat boende enligt SoL. Precis som vid andra placeringar utanför hemmet, ska barn och unga som placeras på skyddat boende med en vårdnadshavare, erbjudas en hälsoundersökning.

Insatsen skyddat boende till barnet ska dokumenteras i barnets personakt. Det föranleder inga nya bestämmelser eller överväganden i sekretesshänseende. Vid behov anser utredningen att uppgifter i barnets akt hemlighållas gentemot en vårdnadshavare med stöd av nuvarande bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen.

Av utredningen framkommer vidare att umgänge med en misstänkt förövare under tiden barnet är på skyddat boende, många gånger innebär att en fredad zon går förlorad för barnet och att både barnets och den våldsutsatta vårdnadshavarens säkerhet sätts på spel. I utredningen har framkommit att umgänget inte alltid sker med barnets bästa som utgångspunkt. Socialstyrelsen uppdras därför att ta fram en modell för barns umgänge med en misstänkt förövare. Modellen ska utgå från barnets perspektiv och förövarens ansvar för våldet. Syftet med modellen ska vara att stärka barnets rättigheter i samband med umgänget.

Till följd av bostadsbrist och otillräcklig planering saknar många barn tillgång till ett permanent boende efter vistelsen. Enligt utredningen är tillfälliga boendelösningar, till exempel på vandrarhem, vanliga. Utredningen lyfter att på grund av de

svårigheter att erhålla bostad som i dag råder för den som utsatts för våld i nära relationer, bör socialnämnden särskilt beakta denna grupp när den vidtar åtgärder, eller bevakar att åtgärder vidtas, för att skapa en god samhällsmiljö, till exempel vad gäller tillgång till bostäder. Kommuner bör även förstärka samarbetet med kommunala och lokala bostadsföretag i syfte att förbättra möjligheten för våldsutsatta och deras barn att få tillgång till boende.

Utredningen anser att socialtjänsten redan i dag har ett ansvar att vid behov kunna erbjuda skyddat boende. Utredningens förslag innebär dock en tydlig ambitionshöjning och därför ska den så kallade finansieringsprincipen tillämpas.

Utredningen föreslår att författningsändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2019.

Förvaltningen hade redovisat ärendet i ett tjänsteutlåtande daterat 21 mars 2018.

Beslutsordning

Ordföranden konstaterar att det finns ett förslag till beslut och det är förvaltningens. Ordföranden finner att nämnden beslutar enligt förvaltningens förslag.

Justerat 2018-04-17

Åsa Lindhagen (MP) och Andréa Ström (M)

Vid protokollet.
Maria Adell